

Summary Report

การหารือ ISC Young Scholars Roundtable (YSR) ครั้งที่ 1 หัวข้อ “Review of current geopolitical landscape”

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ห้องประชุม 3 กระทรวงการต่างประเทศ

สารบัญ

การบรรยายนำโดยผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ.....	1
บทบาทของจีน.....	2
รัสเซีย.....	3
บทบาทของไทยในการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทการเมืองระหว่างประเทศ.....	3
เรื่องอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการต่างประเทศ.....	4
ข้อสังเกต.....	4
ภาคผนวก: รายชื่อผู้เข้าร่วม	5

ด้วยเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศได้จัดการหารือโต๊ะกลม “ISC Young Scholars Roundtable (YSR)” เพื่อเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมอง และข้อคิดเห็นทางวิชาการระหว่างข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศกับนักวิชาการรุ่นใหม่ของไทยในประเด็นด้านการต่างประเทศ โดยในครั้งนี่ซึ่งเป็นครั้งแรก ได้จัดภายใต้หัวข้อ “Review of current geopolitical landscape” รายชื่อผู้เข้าร่วมตามเอกสารแนบ

ก่อนเริ่มการหารือ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ได้แนะนำประวัติและวัตถุประสงค์การก่อตั้งศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ ตลอดจนกิจกรรมที่ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศมีแผนจะดำเนินการ โดยเฉพาะการส่งเสริมความร่วมมือกับภาควิชาการด้วยการเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างกัน จัดการปรึกษาหารือระดมสมองกับนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศเพื่อรวบรวมจัดทำเป็นข้อเสนอให้กับกระทรวงฯ ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการด้านการต่างประเทศ และเป็นโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติด้วย ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางในหัวข้อข้างต้น สรุปได้ ดังนี้

1. การแข่งขันความเป็นมหาอำนาจระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

ในปัจจุบัน การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีนมีความรุนแรงมาก ซึ่งอาจกลายเป็นสงครามเย็นที่

ไม่ได้มาจากการแข่งขันทางอุดมการณ์ (ideology) หากแต่เป็นเรื่องการแข่งขันทางอำนาจโดยเฉพาะอำนาจทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งอาจกลายเป็นเส้นแบ่งระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ทั้งนี้ ความรุนแรงของการแข่งขันมีให้เห็นชัดเจนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยการที่ ปรน. ทรัมป์ ไม่มาร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ เมื่อ พ.ย. 2562 สะท้อนว่าสหรัฐฯ ไม่ต้องการเล่นตามกติกาภูมิภาคในปัจจุบันที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (ASEAN Centrality)

ปรน. ทรัมป์ ขึ้นดำรงตำแหน่งด้วยนโยบายปกป้องคนสหรัฐฯ มีนโยบาย “America First” ซึ่งทำให้เกิดกระแส nationalism และ anti-China ในประชาชนสหรัฐฯ มีการเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการทูตซึ่งอาจบังคับให้ประเทศในภูมิภาคต้องเลือกข้างเหมือนสมัยสงครามเย็น ทั้งนี้ การแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เป็นการถ่วงดุลกัน สหรัฐฯ ตระหนักดีว่าจีนจะเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก สหรัฐฯ จึงต้องดำเนินการสกัดกั้นอิทธิพลจีน

สหรัฐฯ มองว่า จีนคือภัยคุกคามต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ โดยตรง มีการกล่าวว่าจีนต้องการเปลี่ยนสถานะของตัวเองเป็นมหาอำนาจโลก สหรัฐฯ จึงให้ความสำคัญต่อนโยบาย Free and Open Indo-Pacific สหรัฐฯ ใช้ความร่วมมือทางทหารและสงครามการค้าในการจัดการกับอิทธิพลจีน ซึ่งการตัดสิทธิ์ GSP ของไทยโดยสหรัฐฯ อาจมาจากเรื่องนี้ด้วย นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้ยกเลิกสนธิสัญญาองค์การกำลังนิวเคลียร์พิสัยกลาง (Intermediate-Range Nuclear Forces Agreement หรือ INF) ที่มีกับรัสเซีย ส่งผลให้รัสเซียดำเนินการเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ญี่ปุ่นกับออสเตรเลียซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ สามารถติดตั้งระบบขีปนาวุธนี้

การดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐฯ ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าสหรัฐฯ จะไม่ถอนตัวจากภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แต่จะเล่นเกมตามแบบของตน และจะไม่สนใจกรอบหรือกติกาใด ๆ ที่ประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะอาเซียนพยายามสร้างขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ security dilemma ในแบบดั้งเดิม ซึ่งนโยบายของสหรัฐฯ อาจเป็น “reaction” ต่อการเกิด Rise of Non-West ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้มีการกำหนดกติกาขึ้นมาใหม่ ดังเห็นได้จากพัฒนาการของกลุ่มประเทศ BRICS และการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างจีนกับรัสเซียที่ร่วมมือกันสร้างกติกาใหม่ในเอเชียกลางในรูปแบบความร่วมมือในกรอบ SCO และ BRI ในเอเชียกลาง หรือ EEU ในภูมิภาคยูเรเชีย

อย่างไรก็ดี ในประเด็นเรื่องกฎกติการะหว่างประเทศ (international rules) นั้น เห็นว่าโลกน่าจะยังใช้ที่เป็นของตะวันตกเป็นพื้นฐานต่อไปเพราะมีความคุ้นชิน อย่างไรก็ตาม กติกาแบบสมัยยุคสงครามเย็นที่สหรัฐฯ สามารถขึ้นไว้สั่งได้คงไม่สามารถใช้ได้ในยุคสมัยปัจจุบัน นอกจากนั้น ลักษณะของสงครามเย็นยุคใหม่คงไม่เหมือนเดิมที่สองฝ่ายเป็นศัตรูกันอย่างชัดเจน แต่ในปัจจุบันทั้งสองฝ่ายมีบางเรื่องที่ร่วมมือกันได้

2. บทบาทของจีน

จีนมีการเปลี่ยนแปลงระบบผู้นำที่ให้ ปรน. สี จิ้นผิง สามารถดำรงตำแหน่งได้มากกว่าสองสมัย อาจเป็นเพราะมีประเด็นในประเทศและต่างประเทศ ที่จีนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จีนตั้งเป้าว่าในปี ค.ศ. ๒๐๔๙ ซึ่งเป็นปีที่สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนครบ ๑๐๐ ปี จีนจะต้องประสบความสำเร็จกับ national rejuvenation จะเห็นว่า นับแต่นี้จนถึงปีดังกล่าว จีนจะเอาจริงเอาจังต่อกรณีไต้หวัน โดยเน้นการรวม

ชาติให้สำเร็จ ตลอดจนบรรลุการครอบครองทะเลจีนใต้ ซึ่งจะต้องมีการยอมรับว่าเป็นของจีน เป็นไปได้ว่า หากทุกประเทศที่อ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ต่างยอมรับว่าดินแดนเหล่านี้เป็นของจีน จีนก็จะเล่นบทบาทเป็น “จักรพรรดิที่เจิดจ้า” และยินยอมให้ใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติที่คาดว่าอยู่ในเขตพิพาท การดำเนินการนี้จึงสะท้อนเรื่อง national rejuvenation คือความยิ่งใหญ่ของจีนในสมัยโบราณ

จีนเป็นประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีอัตราการเติบโตของประชากรอย่างมาก จีนมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนพลังงาน ซึ่งต้องนำเข้าจากดินแดนที่ต้องผ่านเขตอิทธิพลของสหรัฐฯ จีนจึงต้องแสวงหาความมั่นคงของเส้นทางการขนส่งพลังงาน นอกจากนี้ จีนยังมองว่าทะเลจีนใต้จะเป็นแหล่งอาหารให้กับประชากรที่มีมากมหาศาลของจีน ปธน. สี จึงต้องสร้าง legitimacy ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ในภูมิภาคอื่น ๆ จีนยังไม่มียุทธศาสตร์ก้าวร้าวเท่าใดนัก แต่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทะเลจีนใต้ เป็นเสมือนหลังบ้านของจีน จีนจำเป็นต้องรักษาเขตอิทธิพลของตนไว้ ทั้งนี้ จีนมีความกลัว 3 เรื่อง ได้แก่ (1) กลัวความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคตะวันออกกับตะวันตก จึงได้สร้างทางรถไฟเชื่อมมณฑลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (2) กลัวเรื่องการขาดแคลนพลังงานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องมีความร่วมมือกับหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะในเอเชียกลาง และ (3) กลัวเรื่องการแบ่งแยกดินแดน

3. รัสเซีย

ควรติดตามสถานการณ์ในรัสเซียอย่างใกล้ชิด รัสเซียได้แก้รัฐธรรมนูญที่ทำให้ ปธน. ปูติน สามารถเป็น ปธน. ได้มากกว่าสองสมัย ปัจจุบัน รัสเซียมีปัญหาถูกคว่ำบาตรจากตะวันตกในเรื่องไครเมีย และการส่งออกพลังงานเป็นแบบปฐมภูมิ ไม่ได้มีการแปรรูปเป็นอุตสาหกรรม ลักษณะประชากรก็ส่งผลกระทบต่อการเมืองภายในประเทศ คนรุ่นเก่าของรัสเซียยังให้ความสำคัญกับความมั่นคง หากแต่คนรุ่นใหม่อยากมีเสรีภาพมากขึ้น

ตั้งแต่รัสเซียถูกคว่ำบาตร ได้มีท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้น การเป็นมหาอำนาจของรัสเซียเน้นเขตอิทธิพลของตนเองในภูมิภาคยูเรเชีย และมีความร่วมมือที่แน่นแฟ้นกับจีน นอกจากนี้ รัสเซียยังพยายามขยายเขตอิทธิพลของตนไปที่ตะวันออกกลาง ที่ซีเรีย ตุรกี และอิหร่าน โดยพยายามเป็นโบรกเกอร์ในภูมิภาคนี้

4. บทบาทของไทยในการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทการเมืองระหว่างประเทศ

การจะวิเคราะห์แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องศึกษาระบบผู้นำและการเมืองภายในประเทศนั้น ๆ ให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ทั้งนี้ เห็นว่า ประเด็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะของประชากร (demography) จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้ในอนาคต นอกจากนี้ จำเป็นต้องเข้าใจว่าสหรัฐฯ กับจีนมีปัญหาที่เรื่องใด และเรื่องใดที่ทั้งสองประเทศสามารถร่วมมือกัน ซึ่งจะช่วยให้ไทยสามารถกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ การทูตของไทยควรปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก โดยอาจใช้การทูตรูปแบบใหม่ ๆ เช่น citizen diplomacy ซึ่งกระทรวงฯ ควร engage กับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นไทยอาจจะต้องมีท่าทีที่ชัดเจนและบทบาทนำมากขึ้นในประเด็นระหว่างประเทศหลาย ๆ เรื่อง

ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดกลางจึงต้องรักษาสมดุลในสภาพการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เป็นการรักษาสถิติเพื่อ survival, security and sustainability ไทยไม่ควรเลือกข้าง แต่ต้องมีท่าทีที่ชัดเจน

ในแต่ละเรื่อง เช่นการแข่งขันในเอเชียแปซิฟิกระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ไทยสามารถผลักดันท่าที่เป็นกลางได้ เนื่องจากอาเซียนได้รับรองเอกสาร ASEAN Outlook on Indo-Pacific เพื่อเป็นท่าทีในภูมิภาคแล้ว และไทยควรจะมี end results ว่าประโยชน์ของเราคืออะไร เพื่อผลักดันประโยชน์ของไทยให้เกิดขึ้นให้ได้

5. เรื่องอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการต่างประเทศ

ในเรื่อง soft power แม้ว่าจีนรุกเรื่องการส่งออกทางวัฒนธรรม มีการใช้ soft power เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวคน แต่ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ยังคงมองว่าเป็นการดำเนินการโดยรัฐบาลจีน และยังไม่ไว้วางใจจีน แต่หากต้องยอมรับจีน เนื่องจากเหตุผลด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สหรัฐฯ ยังคงเป็นผู้นำในเรื่อง soft power และ ญี่ปุ่นสามารถใช้ soft power ได้ดีกว่าจีน แต่ ญี่ปุ่นยังไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะยังไม่สามารถก้าวข้ามกรณีประวัติศาสตร์ไปได้

การเกิด populism และ nationalism ในหลายประเทศ เป็นผลจาก anti-globalisation เนื่องจากประชาชนได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรง ดังนั้น สหประชาชาติจึงได้พยายามส่งเสริม SDGs ซึ่งไทยได้ส่งเสริมเรื่องนี้ผ่าน SEP for SDGs การให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

6. ข้อสังเกต

6.1 เป็นการจัดกิจกรรม ISC Young Scholars Roundtable (YSR) ครั้งแรก มีการหารือกันอย่างกว้างขวางและอย่างเปิดเผยของกลุ่มนักวิชาการรุ่นใหม่ ซึ่งศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อประมวลความเห็นของนักวิชาการให้กระทรวงฯ ได้รับทราบและใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ ศูนย์ฯ เห็นว่า หากมีข้าราชการกระทรวงฯ เข้าร่วม แลกเปลี่ยนทัศนะและข้อมูลในเวทีนี้มากขึ้นก็จะทำให้การวิเคราะห์ดังกล่าวสมบูรณ์ขึ้นด้วย

6.2 คณะนักวิชาการรุ่นใหม่ที่จะช่วยเป็นกระบอกเสียงในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการต่างประเทศ ตลอดจนเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกระทรวงฯ กับภาควิชาการในประเทศได้อีกด้วย

*****

ภาคผนวก: รายชื่อผู้เข้าร่วม

ภาควิชาการ

1. รศ. ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล	ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ผศ. ดร. จิตตภัทร พูนขำ	คณะรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ผศ. ดร. กิ่งกนก ขวลิตรำรง	คณะสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. ผศ. ดร. ไพลีน กิตติเสรีชัย	คณะสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. ผศ. อัญชลี เอกภักดีวัฒนกุล	คณะรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
6. ดร. กัษมพร รักสอน	คณะรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. ดร. วิลาสินี พิบูลย์เศรษฐ์	คณะรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
8. ผศ. ดร. สมปฤณ นิยมไทย	สาขาวิชารัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กระทรวงการต่างประเทศ

9. นางสาวพินทุ์สุดา ชัยนาม	รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
10. นายเชษฐพันธ์ มากสัมพันธ์	รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ	กรมองค์การระหว่างประเทศ
11. นางฉิมมน เมย์ เซ	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา)	กรมองค์การระหว่างประเทศ
12. นายพงศ์ศิษฏ์ ปังศรีวงศ์	นักการทูตปฏิบัติการ	สำนักนโยบายและแผน
13. นางสาวกาญจนารท กาญจนศุณย์	นักการทูตปฏิบัติการ	กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
14. นางสาวกันติชา บุญวานิตย์	นักการทูตปฏิบัติการ	กรมเอเชียใต้

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) / สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ

15. นายอนุสนธิ์ ชินวรรโณ	ผู้อำนวยการ ISC
16. นางอรทัย ภูบุญลาภ กุณาชีลาน	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา)
17. นายณรงค์ มั่นทรัพย์	เจ้าพนักงานโสตทัศนศึกษาชำนาญงาน
18. นางสาวระพีพัฒน์ กองรักษา	เจ้าหน้าที่นักจัดการโครงการ
